

Др Жика БУЈУКЛИЋ*

ДВЕ ИШЧЕЗЛЕ БУДВАНСКЕ ПОРОДИЦЕ: ЧАЛАК И ЋИНА (ЗВАНЕ "ДИБРАНИ")

Када сам започињао писање књиге "*Правно уређење средњовековне будванске комуне*" (Никшић-Будва, 1988), упустио сам се у муко-трпно трагање за далеком прошлошћу овога града, желећи да од заборава отргнем бар делић истине о томе како се тада живело у тим уским медитеранским улицицама, на који начин се трговало на пјачетама, како су се његови становници венчавали, наслеђивали, судили, како су обрађивали земљу и винограде изван зидина, како су бирали органе комуналне власти и на које су све начине одлучно бранили своја аутономна градска права од моћних суседа. Тада сам дошао до горког сазнања да сем средњовековног градског статута из времена Немањића (односно његовог касног преписа на италијански језик) и пар сачуваних докумената, других извора о том периоду нема. За разлику од осталих приморских градова на Јадрану, чији архиви поседују обимну грађу (поготово нотарске књиге у којима су ревносни општински службеници вековима регистровали све значајније правне послове), у Будви су таква сведочанства потпуно уништена. Пожари, пљачке, земљотреси, небрига људи, зуб времена - све је то тешко опустошило Будвански архив. И у најновије време он је претрпео Голготу сељења из једне у другу зграду (РО "Стари Град", "Зета филм", Основна школа), да би се коначно скрасио у родној кући знаменитог Будванина Стефана Митрова Љубише.

То, међутим, не значи да они које интересује прошлост овога града не могу наћи значајне документе који, и када их не краси велика старина, ипак могу пружити драгоцене податке истраживачима најразличитијих струка - историчарима, правницима, етнологима, социолозима, лингвистима и др. Уз то, поједина сведочанства постају још значајнија за самог истраживача уколико су она везана за прошлост његове породице. Управо сам се и сам нашао у таквој ситуацији када сам желео да допрем до својих далеких будванских предака чудног презимена - Чалак.

* Аутор је редовни професор на Правном факултету у Београду.

Порекло овог презимена лингвисти виде у глаголу "чалакати" (= вика-ти, галамити), а етнологи га региструју само у континенталном делу Црне Горе (Ердељановић, *Сџара Црна Гора*, стр. 223).

Данас у Будви мало ко зна да је породица Чалак икада постојала у том граду. Једини који су ми нешто више казивали о томе су Бранко Анзуловић и Мило Љубиша, али на жалост ни њих више нема међу живима. Ове крепке старине задивљујуће меморије пружили су ми доста података, али и покренули низ нових недоумица. До појединих чињеница и занимљивих детаља дошао сам и из сећања адвоката Жељка Медина и Далибора Антониолија, као и неких других Будвана. На основу тих казивања сазнао сам где се тачно налази породична гробница Чалака, али и то - да су неки од њих били снабдевачи рибом црногорског двора, да је кућа била релативно богата иако се налазила у сиромашнијем кварту (тзв. *Пискара*), да је модел једрењака красио главну собу, да је на прозору био велики шарени папагај кога су деца чикала трчећи улицом, да је мојој баки Даници Чалак нежне стихове испевао Иво Чучка, итд. Међутим, основна дилема је била: зашто су сви они који су знали нешто о породици Чалак обавезно додавали да они потичу "од Дибрана". Годинама је то била енигма за коју нисам могао пронаћи одговарајуће решење.

Када сам сазнао да су после земљотреса све црквене књиге (и православне и католичке заједнице) поверене на чување Будванском архиву, јавила се нада да ћу уз помоћ њих сазнати нешто више о својим прецима. И нисам се преварио.

Сачуване књиге припадају разним парохијама (Маинска, Грбальска, Тудоровића, Подострог и др), али су најбројније оне које се односе на Будванску парохију, односно цркву Св. Тројице. Она је подигнута за време аустроугарске владавине у Будви, на самом почетку 19. века, па матичне књиге рођених, венчаних и умрлих потичу тек од тог периода. Сачувано је пет *књига рођених*: I 1825-1834 (инв. бр. 47/1-1); II 1834-1851 (инв. бр. 48/2-2); III 1851-1863 (инв. бр. 49/3-3); IV 1863-1904 (инв. бр. 50/4-4); V 1904-1935 (инв. бр. 51/5-5). Од четири *књиге венчаних* сачуване су три: прва је изгубљена, друга обухвата период 1837-1857 (инв. бр. 27/1-1), трећа 1858-1928 (инв. бр. 28/2-2), а четврта 1928-1948 (инв. бр. 29/3-3). *Књиге умрлих* такође нису сачуване у целости: I 1825-1834 (инв. бр. 4/4-1); II 1834-1851 (инв. бр. 5/5-2); III 1851-1862 (инв. бр. 6/6); IV књига за период 1862-1905 је изгубљена; V 1905-1936 (инв. бр. 7/7-4). Све књиге су у веома лошем стању, понеке скоро у распадању, и неопходно је што хитније приступити њиховој рестаураторској обради.

По својој свестраној садржини ова документа су драгоцене сведочанства о животу Будве у 19. веку. Књиге су водили православни свештеници (ћирилицом, латиницом, а понеки и црквенословенским писмом), али је њихову форму и прецизне рубрике предвиђала педантна аустроугарска управа (у почетку на италијанском, а од 1851. и на нашем српском језику). На основу њих можемо закључити да се, на пример, у брак могло ступити тек после трократне јавне објаве (током три узастопне недеље), да се пунолетство стицало са напуњеном 21. годином,

али се из тих рубрика сазнаје и одакле су се неке породице доселиле у Будву, која су занимања била најраспрострањенија, које су породице биле најбројније; из књига рођених и умрлих може се установити колики је био просечни век Будвана, колика је била смртност деце, колико их је било законитих а колико ванбрачних, која су имена у тој средини била најчесталија, од којих се болести најчешће умирало и сл. Забележена су не само имена свештеника који су водили књиге (Јован Греговић, Инокентије Павловић, Гаврил Руцковић, Петар Миџор, Лазар Давидовић, Саво Рађеновић, Божидар Митровић) већ и имена бабица, лекара, сведока, кумова.

Листајући странице поменутих књига са узбуђењем сам ишчекивао да на некој од њих угледам презиме Чалак. Већ у првој књизи рођених наилазим на Атанасија Чалака и Андријану Чучук, који 1832. године своје новорођенчету дају име Анђа, док ће 1834. Теодор Чалак и Анђа Спичанин добити сина Михајла. У оба случаја поред имена оца стајало је исто: да је дошао "од Дибре у Турској", да је "источној вјероисповједанија", и да је по занимању "древодјелец". У каснијим записима њихово право презиме се чак испушта и замењује са "Дибранин". Постало је, дакле, сасвим јасно да су обојица дошли из града Дебра, који се тада налазио у саставу Отоманског царства, али који се у изворима из XVII века назива још и Дибри (*Енциклопедија лексикографског завода*, Загреб 1967, 32). Занатлије из овог краја биле су надалеко познате. У својој чувеној Историји Црне Горе, П. А. Ровински изричито напомиње да се у њеним источним крајевима "као мајстори за унуирашње дошјеривање цркава - украшавање резбарењем у дрвешу и сликањем - узимају искључиво Дибрани, иако их има и из Боке" (*Црна Гора*, vol. IV, Цетиње, 1993, 486).

По свему судећи, Т(е)одор (1816-1873) и Атанасије (1803-1856) су били блиски рођаци, можда и браћа. У III књизи умрлих стоји да су отац и мајка Атанасија били Нико и Петрана Чалак, али пошто наредна књига није сачувана (за период 1862-1905) немогуће је поуздано утврдити да ли су то уједно били родитељи и Тодора Чалака. Кућа која је припадала овој породици састојала се из две грађевинске целине, са посебним улазима, што је и задњом реконструкцијом после земљотреса поштовано (Ул. Петра I Петровића 19 и 21). У аустроугарским земљишним књигама оне су се водиле као две одвојене честице (221 и 222 З. У. 103 К. О), а не као јединствени земљишно-књижни уложак, како је то преиначено у најновијим изменама катастра.

Међутим, додатне проблеме уноси чињеница да се и Будванин сасвим неубичајеног презимена Андрија Ђина (1796-1862) у овим књигама често назива Дибранин. Он је такође православни хришћанин ("источној вјероисповједанија"), по струци "древодјелец", а понегде пише и "зидар". Презиме Ђина могло би евентуално указивати и на етничко порекло ове породице, јер се оно среће код Арумуна, познатијих у нашем народу као Цинцари. По свом пореклу Цинцари су Романи (далеки потомци старих Римљана, тј. Ромеја), који су вековима живели на етничкој граници са Грцима, Арбанасима, Србима, Бугарима и другим балкан-

ским народима, али су по вери били православни. Највише их је било око Крушева. Међутим, као способни трговци и занатлије, они су често насељавали друге крајеве у потрази за бољом зарадом. Цинцаре који су дошли из Дебарског краја називали су у прошлом веку још и "мајстори Дибралије" (уп. Д. Поповић, *О Цинцарима*, Београд, 1937, стр. 24-25, 363).

У будванском Архиву постоји још један значајан извор: *Анаџраф њарохије будванске* (инв. бр. 75/1-1) у коме се налазе спискови породичних старешина и чланова њихових фамилија уз податке о години рођења, крштења, венчања, понекад и смрти, месту пребивалишта, крају у који су се преселили потомци и сл. На жалост, колоне за уношење података су исписане ручно и без напомене у заглављу свакога листа на шта се односи одређена година, тако да је веома тешко пратити ове податке, а понекад неки од њих остају и сасвим неразумљиви. Пошто нема сачуваног ни оригиналног повеза са насловом књиге, остаје нејасно када је овај попис састављен, али би се према рукопису могло закључити да је његов аутор парох Гаврило Руцовић, који се потписује у књигама рођених почев од 1851. године. Касније допуне су веома сиромашне у потичу из пера једног човека, највероватније протопрезвитера Лазара Давидовића, кога карактерише изразито дрхтави рукопис, присутан у IV књизи рођених почев од 1889. године.

Дакле, у овом *Анаџрафу* се такође, уз име Теодора Чалака и Андрије Ђине, као "*домаћина*" својих породица, изричито напомиње да се они називају *Дибрани*. Међутим, Атанасија Чалака и његове породице овде уопште нема!

Даљим листањем црквених књига и ова загонетка се расветљава. Њихово прво дете, већ поменута Анђа (рођ. 1832), умире после две године. По устаљеном обичају следећем детету рођеном 1835. дато је исто име, али и оно умире после четири године. Син Спиридон (Спиро) рођен 1838. умире 1845, а Стана ће доживети само дванаест година (1840-1852). Последњи потомак Атанасија Чалака и Андријане Чучук биће син Видо, који се родио 1843. године, али му се у сачуваним документима губи сваки траг. Једино се на основу *Књиге чиишуља* (инв. бр. 85), где се помиње као "*син. њок. Аїтанасија*", може закључити да је надживео свога оца умрлог 1856. године. Отуда је разумљиво што у време састављања поменутог *Анаџрафа* од те лозе породице Чалак нема никога. Највероватније је да се на њихову опустелу кућу односи податак да је мештанин Бошко Корошец кажњен новчаном глобом јер је "у кућишту Чалака држао свињу" (24. децембра 1926. АБОУ, к. 93).

Дакле, постојале су две будванске породице сасвим различитих презимена, али са истоветним надимком - *Дибрани*. Њих у почетку повезује истоветно завичајно порекло, занимање њихових старешина ("*домаћина*"), али касније и много више од тога: 1881. године један од синова Тодора Чалака и унука Андрије Ђине склопиће брак. Биће то мој прадеда Митар Чалак и прабаба Иваница Ђина. Али, пођимо од почетка.

Сачуване црквене књиге сведоче да се мој чукундеда по мајци Тодор Чалак, звани Дибранин, венчао у цркви Св. Тројице у Будви 15. октобра 1833. године са Анђом Спичанин (понегде Папан). Обоје су тада

били малолетни: он 17, а она 16 година. Родило им се једанаесторо деце, али их је већина умрла веома рано. О Михајлу (1834) и Николају (1837) нема више никаквих података, осим што се у *Анаџрафу* као место њиховог пребивалишта помиње Цариград! Георгије (Ђуро) рођен 1839. умреће у својој десетој години. Два Стефана умрла су већ као бебе 1842. и 1843. године. Љубомир је рођен 1844, али се у сачуваним књигама умрлих нигде не помиње. Као седмо дете, рођен је 1847. године Димитрије (Митар) Чалак, о коме је већ било речи. За њим следи Стана (1851-1859), а 1853. још један Георгије (Ђуро) који ће као рибар поживети неочењен све до 1911. године. Константин (Коста) рођен 1856. умире већ 1861, а 1859. рађа се као последње дете још једна Стана. Она ће се 1877. удати за Ника Поповића, Грбљанина из Загоре, и 1879. добити с њим сина Милоша.

У књигама умрлих се за преминуле чланове породице Чалак каже да су сахрањени "у *копалиишу православног будванске парохије*". Некада је оно било на пустој пољани изван градских зидина, а данас га опкољавају модерна здања у срцу саме Будве. Сведочење пок. Бранка Анзуловића потврдило је да се породична гробница Чалака налази управо на том гробљу: "*десно од главног улаза више гроба Филија Вукчевића, сјојинаша књаза Данила, са јосјољем од јоломљеног каменог крста*". Заиста га није било тешко пронаћи.

На другој страни су они "Дибрани" који воде порекло од Андрије Ђине (1796-1869) и Анђе Прентовић (1816-1862) из Брајића. Венчали су се 13. новембра 1830. године у цркви Св. Тројице, када је он имао 34 године а она свега 14. Имали су шесторо деце, од којих је троје рано умрло, а двоје изгледа напустило Будву. Једино је Иво (Јован) Ђина (рођ. 1834) остао дуже везан за овај град. Он се 23. новембра 1857. оженио својом вршњакињом Станом Лазовић из Маина и с њом добио осморо деце. Прво дете, рођено на Ивандан 1858. године, добило је име Јована, али је умрло већ као беба. Следеће године рађа се још једна Јована Ђина, али ће се она свуда у документима називати Иваница, што је у Будви било веома често име. За њом следе Анђелија (1860), Марко (1862), још једна Јована (1865), названа касније Јока, затим Георгије (1867), Никола, зван Нико (1870) и, као задње дете, Милица (1873).

Мој прадеда Димитрије (Митар) Чалак и Јована (Иваница) Ђина венчаће се 9. новембра 1881. године и затим добити четворо деце: Константина, званог Мило (1883), Тодора (1884), затим Даницу (1886) и, на крају, Цмиљку (1890). Ђено неуобичајено име, али и Константиново, у архивским документима се нигде касније не помињу. Будући да ни у сећањима моје породице ове личности нису остале сачуване, може се претпоставити да су преминуле веома рано. Тако ће лозу породице Чалак наставити само моја бака Даница и њен брат Тодор, који је носио исто име као и најстарији потомак ове породице.

Изгледа да су Митар и Иваница успели да достигну изванредан економски, па и друштвени статус, јер се у црквеним књигама, као њихов венчани кум и кум њихове деце, јавља Нико Давидовић "*добро-сјојник*" и "*јосједник у Бечиће*". Он је био начелник у Паштровићима

и власник бројних поседа и кућа, од којих се неколико налазило и у самом староградском језгру Будве. У једној од њих (у Његошевој улици, чији је садашњи власник стоматолог Марковић) био је смештен Фрањо Јосиф 1875. године, када је, после Кривошијског устанка, посетио ове крајеве. Давидовићи су поседовали и своју капелу у Бечићима, непосредно поред цркве Св. Томе.

Венчањем Митра Чалака и Иванице Ђине две фамилије "Дибрана" ће се крвно повезати и учврстити можда већ раније постојеће пријатељство које их је, што није искључено, и довело заједно из Дебра у Будву. Та повезаност очувала се и много година касније, онда када су се у трагању за бољим животом запутили чак на други континент, у далеку Александрију. Попут неких других Будвана (нпр. Брунићи) и Паштровића (нпр. Суђићи), и Иво Ђина се са својом Анђом упутио у Мисир (Египат). Изградња Суецког канала, започета 1859. године, довела је до снажне економске експанзије те области, која се у то време налазила под турском влашћу, што је привукло страни капитал, али и мноштво људи из сиромашних крајева који су трагали за бољим животом. Бокељи, Будвани, Паштровићи и уопште приморци, били су претходница доласку Црногораца, који ће тек по завршетку ратног сукоба са Омер-пашом Латасом, из 1862. године, почети у већим групама да долазе у ову област. Из сачуваних пасошких књига види се да је 1866. године у Александрију отишло чак 139 Црногораца. О великом броју наших исељеника говори и чињеница да су они у том граду имали свог старешину, који се старао о интересима радника, као и посебног представника у Цариграду ("хрват-башу"), који је уживао одређени углед код турских власти и заштиту дипломатских представника великих сила. Један од њих, Ђоко Пејовић, чак ће и доћи у Александрију да обиђе своје земљаке (М. Перовић, *Исељавање Црногораца у XIX и почетком XX века*, у: Историографски домети, Београд 1990, с. 105).

Вратимо се Будванском архиву. У V књизи умрлих, под годином 1910, заведен је допис Александријског патријархата којим се извештава да је "у својој 76. години умрла Сїане Ђина (дев. Лазовић), удовица њок. Ива", али у сачуваним црквеним књигама није забележено када је умро њен муж Јован (Иво) Ђина. Међутим, значајан је податак да је на гробљу Александријске јелинске заједнице сахрањен и син њихове ћерке Иванице, Тодор Чалак (1943. године). У његовој смртвоници, коју је моја породица уз тешку муку успела да прибави преко нашег конзулата у Египту, види се да је за живота био чиновник у *Banque Imperial Ottoman*. Он и његова жена Ида Чалак (којој се такође губи сваки траг) нису имали потомке, али су деци из своје фамилије у земљи редовно слали поклонне, којих се моја мајка и данас са радошћу сећа. Пожутела фотографија бркатог господина у цилиндру, коју им је једном приликом послао, једино је што је још од њега остало. Из наведених података произлази да су се потомци двеју породица Дибранин нашли заједно на истом месту и у смрти.

Дибрани који су потицали од Андрије Ђине тиме су, по свему судећи, потпуно ишчезли, док су се потомци Т(е)одора Дибранина свели на

моју баку Даницу Чалак. То се види и из последњег сачуваног *Анаџрафа њарохије будванске* (инв. бр. 75/1-1), који је 1913. године почео да води свештеник Божидар Митровић по налогу "Српско-православног парохијског звања", односно црквене управе у Будви. У поменутом *Анаџрафу* се породица Ђина више нигде не помиње, док су на 45. страници наведена само четворица Чалака: Димитрије (Митар), његова жена Иваница (дев. Ђина) и њихова деца: Тодор и Даница. За Митра је у колони "Ојаске" накнадно, другачијим рукописом, додато само кратко: умро. Није наведено ни када ни где.

У сећању моје породице остало је, међутим, запамћено да је то било у аустроугарском заробљеништву, негде током Првог светског рата. И заиста, у тексту који је недавно објавио мр Марко Ивановић (*Трагом докумената прошлости*, Приморске новине, 31. јануар 2000), види се да је 1916. године Митар Чалак био интерниран у логор Шпањола (Херцег-Нови), где је после 11 месеци боловања умро. Тада је имао 70 година.

Митар је био рибар, исто као и његов брат Ђуро, с којим је заједно ловио рибу за Цетињски двор. Далибор Антониоли ми је испричао zgodnu анегдоту, коју су му казивали његови стари, о томе како је књаз Никола желео да се нашали са Митром дајући му пушку са мецима *без балина* (тј. ђорцима) уз изазов да покуша пред њим да докаже како је добар стрелац. Брзоноги зец, кога су припустили из грма, био би за њега лака мета, али после праска пушке ништа се није догодило, сем што је "промашај" изазвао подсмех присутних. Вративши се посрамљен у Будву, Митар је тек тада схватио шта се догодило. Када је поново дошао књазу у летњиковац на Тополици, Митар предложи да се опет окуша у гађању. Књаз му и овог пута понуди муницију, али Будванин шеретски одговори: "Нека, понио сам ја сад своју". Могуће је да су му управо ови чести одласци на Цетиње и приврженост Црногорском двору касније дошли главе. Занимљиво је да је Паво Микула у свом дневнику (*Прилози њовијесити ојока Хвара*, IX, 1988, 44), описујући сам почетак Првог светског рата, записао да се после потапања ратног брода "Зента" аустроугарска војска без борбе повукла из Будве, после чега су се (16. августа 1914) на главној градској тврђави, православној цркви Св. Тројице, Санитету (Лучком уреду) и "на кућама Дулеџића и Чалака завијориле црногорске засјаве". У хроници се још наводи да је о победоносном уласку у Будву телефоном обавештен краљ Никола, који се захвалио новим главарима града Зеновићу и Срзентићу, а да се на будванским улицама још дуго "клицало Славенсџиву, њлесало коло и славило". Међутим, рат је тада тек започео, и његов крај многи мештани неће дочекати, па ни Митар Чалак који је свој живот несрећно окончао у аустроугарском заробљеништву.

Шта је било са његовом женом Иваницом - остаје нејасно. У поменутом *Анаџрафу*, за њеног сина Тодора Чалака је записано да је као банковни чиновник настањен у Александрији. Није искључено да је и Иваница, после мужевљеве смрти, пошла за сином у тај далеки град, пошто су у њему већ живела оба њена родитеља. Непосредним увидом у

црквене књиге Јелинске заједнице у Александрији, многе од овде поменутих дилема биле би разрешене. Да је на самом почетку рата живела у Будви, види се и из дневника Пава Микуле, који је узгредно помиње описујући збивања у предвечерје празника Св. Николе (18. децембра 1914).

У тексту мр Марка Ивановића наведен је податак да је Иваница Чалак добила Споменицу за мужа настрадалог у рату и да је његово име Шпиро. Овде се, изгледа, ради о омашци онога ко је састављао изворни документ, јер је Иваница била жена Митра Чалака, једини Спиридон (Спиро) Чалак на кога сам наишао у књигама парохије Будванске је онај који се родио 1838, а умро као дете већ 1845. године.

Међутим, љубазношћу господина Ивановића, био ми је доступан драгоцен документ из његове личне архиве, у коме се налази обиман списак становника Будве и њене околине који су били интернирани по аустроугарским логорима или стрељани током I светског рата. Ко је аутор тог документа и која је била његова намена - остаје нејасно, али његова прецизност и исцрпност указују на то да је он био везан за доделу поменутих споменица породицама жртава рата. Из њега се види да је у Шпањоли био заточен не само Митар Чалак, већ и његова жена Иваница Чалак, као и њихова ћерка Даница - али да су оне после 11 месеци "отпуштене кући". Хапшење свих чланова ове породице било је несумњиво одмазда за истицање црногорског барјака на њиховој кући на самом почетку рата, онда када се поверовало да је слобода већ дошла. Међутим, после капитулације Црне Горе (у јануару 1916. године) аустројска војска се вратила у Будву и сурово кажњавала све оне који су подржали црногорску војску или су приступили у њене редове.

Дакле, после Првог светског рата у Будви је остала да живи, као једини потомак обеју породица Дибранин, само моја бака Даница. Удајом за Симу Дробњака, 23. новембра 1919. у цркви Св. Тројице, потпуно ће нестати презиме Чалак. Мој деда је био родом са Баније, где су његове претке, Дробњаке, довеле неке раније сеобе из црногорских кршева. Као српски добровољац нашао се на Солунском фронту са непуне 23 године, пошто је претходно прошао насилну аустроугарску мобилизацију, добровољну предају у руско заробљеништво и епско путовање бродовима из Одесе које су потапали непријатељски "сумарени" (подморнице). После успешног пробоја фронта један одред послат је у Будву, у коме је био и он. На Митровдан 8. новембра 1918. године, како сведочи и табла изнад улазне капије у Старом граду, српска војска је победоносно ушла у Будву. Према казивању Бранка Анзуловића и Мила Љубише, моја бака, која је знала лепо да свира и пева, за тај догађај је припремала дечији хор, шиле су се свечане униформе од зелене чоје, пекле лепиње и колачи, украшавале куће, подизали славолуци на градским капијама. Тројица коњаника, као претходница, ушла су у град свечано дочекани хлебом и сољу од Будвана, који су ту војску славили као ослободилачку. Наравно, било је и оних који су, жалећи за "добрим старим временима" под Аустро-Угарском, у помрчини иза притворених шкура са зебњом ишчекивали шта доносе нова времена. И једнима и другима је било јасно да ништа више неће бити као пре.

Убрзо се у кући Чалака родио мој ујак Миливоје Дробњак. Међутим, пошто је после рата у Војводини солунским борцима додељивана земља, мој деда је одлучио да се цела породица тамо пресели. Могу да замислим како је било тешко баки да се са својим медитеранским духом и бучном природом уклопи у средину са сасвим различитим менталитетом, навикама и обичајима. Поготово што ни у Бечеју, где су наставили да живе, нису баш много волели дошљаке, које су погрдно називали "колонисти", "пречани" и "куфераши". У тој војвођанској варошици није било мириса мора, коноба, довикивања преко прозора, уских улица Старога града, није било ни шкоља Св. Николе, о чије се хриди вековима разбијају побеснели таласи. Уместо тога - само дуге ушорене улице и бескрајна равница. Узимала би бака понекад свој брач (жичани инструмент сличан лаути) и са својом породицом тихо запевала "*Још не свиће рујна зора*", "*Вечерњи звон*" и друге песме које су је везивале за стари крај. На жалост, њена деца - моја мајка и њен брат - неће успети ни да одрасту поред ње, јер је она убрзо, већ 1935. године, умрла далеко од своје Будве. О кући Чалака остала је да се стара, а по некима и да живи, Стане Гускић. Била је то усамљена и помало чудна особа која је живела изузетно скромно, скоро у сиромаштву. Међутим, мештани се сећају да је после њене смрти, у шкрињама са преосталим стварима, пронађено прилично уштеђеног новца, чија је важност, међутим, већ увелико била истекла.

За време италијанске окупације током Другог светског рата, кућа Чалака је била похарана и у њу се уселјава породица Крстичевић. Они су се доселили из оближњег Грбљанског поља и рибарску конобу у приземљу ове куће претворили у своју ковачку радионицу. Међутим, ту већ започиње једна сасвим друга прича... Она ће остати забележена у неким другим, судским архивама, и сведочиће о вишедеценијској борби моје породице да поврати имовину својих будванских предака. Када је парница најзад успешно окончана, земљотрес је породичну кућу Чалака претворио у рушевину. Ипак, обновом Будве и овом објекту је подарен првобитни изглед.

Прелиставајући, уз помоћ љубазних колега, у Будванском архиву пращавае црквене књиге и друга сачувана документа, разгртао сам прошлост својих предака, али и самога града, будући да су и они деценијама били део његове историјске приче. Ова исповест је можда превише лична, али је она и хроника једног "малог миста" коју управо сачињавају овакве безбројне судбине сасвим обичних људи. Они не мењају свет, не улазе у енциклопедије и уџбенике, али дају тим местима свој печат. Тек понеки од њих, попут Стефана Митрова Љубише, својим талентом да то забележе и уобличе у књижевну форму, издигну се од пука и постају знаменити Будвани. Додуше, и његове странице се баве тим малим људима чији су свакодневни, једноставни животи бивали инспирација и надахнуће за велика литерарна дела. Радећи у Архиву који се налази у његовој родној кући, имао сам осећај да се дружим са тим ликовима и да се одужујем успомени према свима онима који су давали дух овоме граду кроз векове. Будванске породице Чалак и Ђина - зване Дибрани - свака-

ко су у томе имале свој удео. Већ и због тога заслужују да не буду заборављене.

Породица Тодора Чалака - Дибранина

Т(е)одор Чалак Дибранин (1816-1873)

+

Анђа Спичанин (Папан) (1819-?)

⇩

1) 1834. Михаило	
2) 1837. Николај	
3) 1839. Георгије (Ђуро) 1849.	
4) 1842. Стефан 1842.	
5) 1843. Стефан 1843.	
6) 1844. Љубомир	
7) 1847. Димитрије (Митар) Митар Чалак (1847-1917)	
8) 1851. Стана 1858.	+
9) 1853. Георгије (Ђуро) 1911.	Иваница Ђина (1859-?)
10) 1856. Константин (Коста) 1861.	⇩
11) 1859. Стана + Нико (Јазов) Поповић	1) 1883. Константин (Мило)
1879. Милош Поповић	2) 1884. Тодор 1943.
	3) 1886. Даница 1935.
	4) 1890. Цмиљка

Нико Чалак

+

Петрана Чалак

⇩

Атанасије Чалак (1803-1856)

+

Андријана Чучук

- 1) 1832 Анђа 1834.
- 2) 1835. Анђелика 1839.
- 3) 1838. Спиридон (Спиро) 1845.
- 4) 1840. Стана 1852.
- 5) 1843. Видо

Фамилија Андре Ђина звано̄ Дибранин

Адрија Ђина (1796-1869)

+

Анђа Прентовић (Брајић) (1816-1862)

⇨

1) 1832. Антоније 1838.	
2) 1834. Иво (Јован) Ђина + Стана Лазовић (1834-1910)	
3) 1836. Василије	1) 1858. Јована 1858.
4) 1840. Марија	2) 1859. Јована (Иваница)
5) 1842. Марко 1842.	3) 1860. Анђелија
6) 1846. Јане 1849.	4) 1862. Марко
	5) 1865. Јована (Јока)
	6) 1867. Георгије
	7) 1870. Никола (Нико)
	8) 1873. Милица